

ბოდა, როგორც ერთს ისე მეორე მოწინააღმდეგეს.

მარა დღეს მდგომარეობა შეიცვალა. რეაქციამ თავის თავზარდამცემი სისასტიკით გაინავარდა და წარსული თავისუფლების ნიშნებიც კი მოსპო სოფლად. მარა ამით ოდნავაც არ გადაქრია ბრძოლის საკითხი. სოფლის ურთიერთობა პირიქით კიდევ უფრო აიწეწ-დაიწეწა. სოფლის მუშათა ცხოვრების გაუმჯობესებისათვის და სოფლად სასურველ ცვლილებების შემოღებისათვის რომ მთელი დღევანდელი წყობილების განახლება საჭიროა, ეს დღეს კიდევ უფრო ნათლათ სჩანს, ვინემ ამ ორი წლის წინეთ. დღეს სოფლის დაჩაგრული შვილები უკეთ ხედავენ, რომ მათი ყოფა-ცხოვრების მაჯლაღაჯუნაა არა მარტო სოფლის ჩარჩურბელები და მემამულენი, არამედ ისინიც ვინც მათ ზურგს უმაგრებენ, ე. ი. დღევანდელი წყობილების წარმოადგენენი, მართვაგამგეობის მოხელენი. ანაირათ ეკონომიურ ბრძოლას ერთვის პოლიტიკურიც. ხალხი ეკონომიურ პირობების შეცვლასთან ერთათ თხოულობს მის პოლიტიკურ პირობების გადაქმნას, ერთიც დ ამეორეც მოითხოვს კი დიდ შეგნებას და მეტ გამოცდილებას.

ჩვენში კი დღეს ამ მხრით ცოტა გაკეთებული... სოფლის ცხოვრების ღრმა დაკვირვება, მისი ავკარგის ცოდნა და გაკვირვებიდან გამოსავალ გზის ჩვენება ეს ისე ადვილი საქმეც არაა. ჩვენში დღემდე ამ მხრით თითქმის არაცერი გაკეთებულა.

რაშია ერთობის ძალა?

განა მარტო იმაში, რომ „ერთობა—ერთობა“ ვიძახოთ? რასაკვირველია არა. სიტყვას მაშინ მოაქვს ნაყოფი, როცა ის საქმეთ იქცევა. საქმეთ კი მაშინ იქცევა, როცა იცი, როგორ უნდა განხორციელო ის ცხოვრებაში. ამ განხორციელებისთვის ნიადაგის მზადება—აი ჩვენი გაზეთის მიზანი. ჩვენ გვსურს ამ მხრით ჩვენი წვლილი შევიტანოთ სოფლის ცხოვრებაში. აქვე აღვნიშნავთ, რომ ჩვენი თანაგრძნობა სოფლის იმ ნაწილის მხარეზეა, რომელიც ყველაზე მეტად დაჩაგრულია და ყველაზე მეტად მოძრავი, ფხიზელი და მომზადებული ჩვენი სიტყვის შესაგნებად. ჩვენი მთავარი ყურადღება სოფლის დღიურ მუშებ-

სადმი ექნება მიქცეული და იმ ღარიბ-ღატაკებისადმი, რომელთა მესაკუთრეობა მხოლოდ ცალიერი ოცნებაა, მოჩვენებაა, და რომელნიც არსებითად იგივე პროლეტარები არიან.

ამასთანავე ჩვენ ვეცდებით გავაშუქოთ ის ბრძოლაც, რომელსაც მთელი გლეხობა ეწევა ფეოდალურ უფლებების წინააღმდეგ.

ამ ორ მთავარ საგნის სამსახური აქვს ჩვენს გაზეთს და თუ ამ მხრით მცირედი ნათელი მაინც შევიტანეთ ხალხის შავბნელ ცხოვრებაში, თუ ოდნავ მაინც შევუწყვეთ ხელი მათ გაცნობიერებას და შეგნების გზაზე გამოყვანას, ჩვენი მიზანიც მიღწეული იქნება და ჩვენი შრომა დაჯილდოვებული.



„ზარდნი პიკველნი“

(ველკია ლევისისა)

ყინვამ გათიშა ტურფა ბუნება,
მთაზე ქარიშხლის ისმის გრიალი,
თოვლმა დაჰფარა ველი, ხევები,
ისმის ყვავ-ყორანთ მწარე ყიალი...

თითქმის მიმკვდარა ტურფა ბუნება,
სული წასვლია იღუმალ ველებს.
მარა ეს მხოლოდ გარედანა ჩანს:
მიწის ქვეშ ისევ იქ—სიცოცხლე ფეთქს!

კიდევ ცოტა—და პირველნი ვარდნი,
გულის წარმტაცნი, ბრწყინვალე მზეზე
გაიშლებიან და საბრძოლოველად
დარაზმდებან გათოშულ ველზე!

დე დასქენ მათგან მრავალნი ნორჩნი,
შზის მოლოდინში ამოხდეთ სული, —
ვერ შეგვაშინებს მათ შემდეგ ყინვა,
გადაგველება კვლავ გაზაფხული!

იასამ:ნი.



წერილები მიითხველ-გლახთან.

გუშინ და დღეს.

I.

მე მსურს მკითხველო, შენთან მეგობრობა აღვადგინო, მოგიახლოვდე, ჩამოვიხედო შენს ტანჯულ გულში, გაგიზიარო ჩემი გულის ნა-

დები და ნაფიქრები. მე მსურს გამოვიწოდო ძმური ხელი და ცოტათი მაინც შევიმსუბუქო გულის ტაჯვა და მწუხარება.

შენს დანაოკებულ შუბლს და ჩაფიქრებულს სახეს რომ ვუტკერი, მე ვგრძნობ, რომ შენ ში რალაც დიდი ცვლილება მომხდარა, რომ შენ უიმედობას მისცემიხარ, თითქოს დარწმუნებულიყო, რომ ვერაგი ცხოვრება და აუტანელი პირობები, სხვისა მონა-მორჩილება და სილატაკე, მშვიერ მწყურვალი სიცოცხლე— თვით ბუნებას ენადერძოს შენთვის. თვით სამყაროს გაჩენს დაეკისრებოდა. შენ ხელები ჩამოგიშვია, კისერი ძველებურად მოგიღუნია და ვინ იცის ფიქრობ კიდევ დაემორჩილო ბედს!

დღეს რომ ვუტკერი შენს მოჭრულ, სევდით მოცულ სახეს, ძალაუნებურად თვალწინ მიდგება ახლო წარსული. ხომ გახსოვს, მეგობარო, ამ რამდენიმე ხნის წინათ, როდესაც პირველად გაისმა ჩვენში „ეროზობის“ ხმა? როგორ ელვის სისწრაფით მოედო იგი შშრომელ ხალხს. როგორ მედგრად წამოაყენა იგი ფეხზედ? საუკუნოებით წელში მოხრილი, და-

ბეჩავებული, ადამიანურ პიროვნებას და ღირსებას მოკლებული გლეხი როგორ უმაღლესწორა წელში? მაგონდება მაშინდელი შენი სახის გამომეტყველება: შენი მომღიმარი სახე, იმედით მოცული გული, მღელვარე, ამაყათ მეტყველი თვალები, მიმართულნი მხოლოდ იმისკენ, რომ გამოეძებნათ საშუალება მონობის ბორკილების დასამტყრევად. და აკი კიდევ გზას უთმობდა, ერიდებოდა ყველა შენს და შენიანების მრისხანებას. ხომ გახსოვს თქვენი თავადები როგორ წელში მოიხარნენ, სულ სხვა ჰანგზედ დაიწყეს მღერა. გახსოვს ძმობასაც კი გეფიცებოდნენ. მზათ იყვნენ ყველაფერზედ ხელი აეღოთ, ოღონდ თქვენი მრისხანება თავს არ დასტეხოდათ. აკი იმიტომაც თავისუფლად გაგქონდ-გამოგქონდათ გუთნები სათაყვადო მიწებზედ და საუკუნოებით თქვენ მიერ ოფლით მორწყულ მინდორ-ველს თვით დაებატრანეთ. მაგონდება როგორ თავისუფლად სარგებლობდით ტყით, საძოვრით, წყლით. სულ მკირეოდნენ ხნის განმავლობაში ასე გონია აღმოიფხვრნენ დედამიწის პირიდგან: მოურავი, „აბეჭიკი“, მამასახლისი, გზირი,

ფელეტონი

პრობა სპარსეთში.

ჩვენი ქვეყნიდან სამხრეთით ერთი სახელმწიფო მდებარეობს, რომელსაც სპარსეთი ქვიან სახელათ. ჩვენ მამა-პაპბეს, ალბათ ჯერ კიდევ კარგათ ახსოვთ, ის ცეცხლი და მახვილი, რომლებითაც არა ერთხელ და ორჯელ გაუნადგურებიათ ჩვენი საშობლო სპარსეთის მბრძანებელთ. იყო დრო, როცა ერთი სიტყვა „სპარსელი“ შიშის ზარსა გვრიდა სპარსეთის მოსაზღვრე ერებს. მაგრამ ასეთი დრო წაივდა, სპარსეთი დღეს არავისთვის აღარაა ძველებურათ საშიში, მის მბრძანებელთა ძველი ცეცხლი და მახვილი ჩაქრა და დაილუნგდა, მისგან არც საქართველოს მოელის რაიმე საფრთხე. და თუ ჩვენი მკითხველების ყურადღებას ვაქცევთ დღევანდელ სპარსეთს, ეს სულ სხვა მიზნით. ჩვენ გვსურს მათ გადავუშალოთ თვალწინ თვალწარმტაცი სურათი სპარსეთის ხალხის თავგანწირული ბრძოლისა.

ყველა იმ საშინელი საზიზღრობისა და ენით გამოუთქმელი ტანჯვის წინაღმდეგ, რომელთა მხვერპლი გამხდარა დღეს სპარსელების უმეტესი ნაწილი. ჩვენ გვსურს, ჩვენი ხალხი დავინტერესოთ ამ ბრძოლის სიდიდით და შინაარსით და დავანახოთ მას, რომ სწორეთ ხალხის შეერთებული ძალა შემუშრავი და გამანადგურებელი თვით მძლეთა-მძლე მტარვლობისაც კი. მაგრამ, სანამ ჩვენი წერილის პირდაპირ საგანზე გადავიდოდეთ, საქირთ მიგვაჩნია ცოტაოდენი ცნობა მივაწოდოთ მკითხველთ შესახებ იმისა თუ რა მდგომარეობაში იყო სპარსეთის ხალხი მოძრაობის დაწყებამდე და როგორი მართვა-გამგეობა იყო სპარსეთში.

სპარსეთს დაახლოვებით 1,645,000 ოთხკუთხი ვერსი უჭირავს. მცხოვრებთა რიცხვი დაახლოვებით 9 მილიონამდეა და მეტათ ქრელები, არაბები, ქურთები, სომხები, ებრაელები ქართველები (უმეტესათ ტყვეები, საქართველოდან გატაცებულნი) და სხვა

ნაცვალი და სხვა ძმანი მათნი, რომელნიც ვარს დასტრიალებენ გლეხის ვაკოტრებულ ჯიბებს და იტაცებენ მისგან მწარე შრომით ნაშრომს ორიოდ გროშს. თვით სულიერმა მამამაც კი სხვა კილოზდ დაწყეო ქიკიკი. ხომ გახსოვს როგორ გარწმუნებდა თქვენი მოძღვარი, რომ ღრამის ანუ კოდის ჰურის აღება მისთვის სიკვდილზე სატანჯავია და თუ იღებდა მხოლოდ ღვთისა და ხალხის სიყვარულით მოსდიოდა. ერთი სიტყვით შენ რა წამს შემოსძახე „ერთობის“ სიმღერა ყველა ძალუხნებურად გამოგვხაურა და ბანი მოგცა. გაჰქრნენ ქვესკნელს ჩაძვრნენ ბნელი ძალები, მოისპო ქურდობა-აივაზაობა...

მაგრამ შენ ჩემს ლაპარაკზედ, წარსულის მოგონებაზედ, მეგობარო, გატყობ გული გიშფოთდება, სევდით გვესება. ვინ იცის მხად ხარ კიდევ წყველა-კრულვა გაუგზავნო მას, როგორც მიზეზს შენი დღევანდელი აწიოკება-აოხრებისა! მესმის შენი გულის თქმა. შენ გინდა მითხრა, რომ ყველაფერი ეს იყო, მაგრამ განქრა უმაღვე, შენ გინდა მომაგონო განსვენებული მამიშენის სიტყვები, რომელიც

ეროვნებანი. ამ მცხოვრებლების დიდი უმეტესობა—90 კაცი—ას სულზე, შიიტების სარწმუნოებისა. მათი საღმრთო წიგნია კურანი, წიგნი მაჰმადის სჯულისა.

სპარსეთის სახელმწიფოა ჯერ კიდევ ქრისტეს დაბადებამდე არსებობდა. იყო ისეთი დრო, როცა იგი ყველა სახელმწიფოებს სპარსობდა თვისი სიდიდითა და ძლიერებით. მაგრამ მან თან და თან დაჰკარგა ძველი ძალა და საზღვრები და ჩვენ (მეოცე) საუკუნეში ძლიერ დასუსტებული გამოვიდა. ამ დასუსტების მიზეზია აუტანელი წეს-წყობილება.

მართლაც, აუტანელი წესწყობილებაა ეს წესწყობილება: სახელმწიფოს მბრძანებელია შახი. მის ნება-სურვილზეა დამოკიდებული სპარსეთის ხალხის სიცოცხლე და სიკვდილი. ვერაინ ვერ აუხვევს გვერდს შახის ბრძანებას, მისი უფლებები შეუზღუდველია: შახი მემკვიდრეობით აღის ხოლმე სპარსეთის ტახტზე. ხალხს არაინ არ ჰკითხავს, სურს თუ არა მას ესა თუ ის კაცი სახელმწიფოს მეთაურათ, მისგან მხოლოდ ერთს მოითხოვენ—ენაუთქმე-

„ერთობის“ დროს ისევ ცოცხალი იყო და ვაფრთხილებდა: „შვილო! ნუ მისცემისარ ცრუ ოცნებებს, შენ ვერ გარდაქმნი ქვეყნირებას, იცხოვე შენც ისე, როგორც შენს მამა-პაპს უცხოვრია, მოწიწებით მოეპყარ ბატონს, ის ჩვენი მამაა, ის ჩვენ გვაცხოვრებს, ემორჩილებოდე ყველა დიდკაცებსო და სხვ. შენ გინდა მითხრა, რომ მოხუცის სიტყვები გამართლდა და მითითებ შენ დღევანდელს ცხოვრებაზე? შენ გინდა სთქვა, რომ მაშინ შეგაცდინეს, დაუფიქრებელი ნაბიჯი გადაგადგმევენეს, საუკუნოებით დაწესებული წყობილების შეცვლა მოგაწადინებინეს და აკი იმიტომ დაგსაჯა ბედმა ჰა?..

ამიტომაც, რომ დღეს ყველა შენს წინააღმდეგ ამხედრებულა და სკდილობს ამოყაროს ჯავრი? ბატონი ერთი-ორად გახდევინებს, მღვდელი ეგზეკუციას ებატყება შენს ასაოხრებლად, მოურავი სახლში აღარას გირჩენს, „აბეშიკი“ მოსვენებას არ გაძღვეს, მამასახლისი მათრახს გრეხავს. შენს მოსაქვეინებლად. ბნელი ძალებიც ამოვიდნენ ქვესკნელიდან და ღრამის სული ამოგაცალონ. ქურ-

ლათ, მონურათ მორჩილებდეს შახს, მიწიერ ღმერთად ლოცულობდეს მას და ერთგულათ მსახურებდეს მისდა საკეთილდღეოთ. ასე—შახი ყველაფერია, ხალხი არაფერი. როგორღა მართავს იგი სპარსეთს? მას ჰყავს ერთი ყველაზე დიდი „ჩინოვნიკი“, დიდი ვეზირი ანუ სპარსელთა სადრაზამი. ამ სადრაზამს აქვს მინდობილი ჭვეყნის უმთავრესი გამგებლობა. სადრაზამს თანაშემწეებთ ჰყავს მინისტრები. აი ამათ ბელშია ხალხის ბედ-იღბალი. დაწერილი კანონები არ არსებობს. არაა, რა თქმა უნდა, სასამართლოებიც: შახი დაყრდნობილია სამღვდლოებაზე, რომელიც ვალდებულია, ხალხს მუდამ შახისა და მისი კაცების მორჩილებაზე უქადაგებდეს, მან უნდა უმტკიცოს ხალხს, რომ წერა-კითხვის ცოდნა, შკოლები, სწავლა-განათლება სულ მეტია სპარსელებსათვის, რომელნიც უნდა ლოცულობდეს მალღა ღმერთსა და მის წინასწარმეტყველს მაჰმადს, ძირს კი შახს, შახინ-შახათ ანუ მეფეთა მეფეთ წოდებულს. მან უნდა უმტკიცოს ხალხს, რომ შახი თვითონ ღმერთისაგანაა მოვ-

დები, ავაზაკები გარს გახვევიან, ფეხს არ ვაღმეფინებენ! მაშ შენ ისე გგონია, რომ ყველაფერი იმიტომ დაკემათა, რომ შენ ადამიანური ცხოვრება მოინდომე, აღარ მოისურვე სხვისი მონა-მორჩილება, რომ შენ გინდობდა შენი ნაშრომით სხვა არ გამდიდრებულიყო, შენი სისხლის ოფლით მორწყული მთაბარი შენი ყოფილიყო? მაშ ამიტომ დაგაჯა ბედმა? განა შენი სურვილი უსამართლო, ან ღვთის ან ბუნების წინააღმდეგი იყო?

ახლა კი მესმის, მეგობარო, შენი სევდა, შენი დანაკლებული შუბლის გამომეტყველება. ახლა კი მესმის რათ გამოცვლილხარ ასე, და რათ მისცემიხარ უიმედობას!

გუშინ შენ გეგონა, რომ ბედმა გაგილიმა, შენს წყვილიდ ცხოვრებაში სინათლის შუქმა შემოანათა და ცხოვრების გასაუმჯობესებელი გზა დაგანახვა. გუშინ შენს გულში გაღვიძებული იმედები მომავალს ვარდის ფრად გიჩვენებდნენ და ტანჯულ-დაჩაგრულ ცხოვრების—ბედნიერ და კმაყოფილ ცხოვრებად გარდაქმნას გიქადნენ. დღეს კი უკვე დარწმუნდი, რომ შეუძლებელია, რომ შენს ცხოვრ-

ლინებული, რომ სიტყვაც ღვთიურია და მისი წეს-წყობილებაც და მისი კაცებიც ღვთისგან მიღებული და დაკანონებული. და უნდა ვსთქვათ, რომ სამღვდლოება დიდს გულმოღვინეობითა და თავდადებით ემსახურება სპარსელი ხალხის გონებრივით სიბნელოში ყოფნის საქმეს; დიდს შრომასა და ჯაფას ხარჯავს იგი ამ საქმეზე, რადგან უამისოთ სამღვდლოებაც ხომ მეტი იქნებოდა და იმდენი მოღვები და მუფთიები ულუქვა-პუროთ დარჩებოდენ.

სამღვდლო პირები არიან იმავე დროს მოსამართლეებიც; აიღებენ ხელში თავიანთ სასულიერო წიგნს, კურანს, რომლის წაკითხვა მათ მეტმა ძნელათ თუ ვინმემ იცის, ამოიკიხვენ ამა თუ იმ ადგილს ამ წიგნიდან და ეტყვიან მომიჩვენს: „ასე და ასე ბრძანებს, შეიღო, მაჰმადი და შენც იმას უნდა მორჩილებდეო“. აი ესაა სპარსეთის კანონიერება და მოსამართლეობა. თუ მივიღებთ მხედველობაში ხალხის სიბნელესა და გაუნათლებლობას, აშკარა იქნება ჩვენთვის, თუ ვის სასარგებლოთ გადაქრის მოლა საქმეს: ვინც

ბას გაუკეთესება კი არა პირიქით უფრო მეტი გაქირვება დაატყდა და არც სჩანს საშველი გზა ერთი სიტყვით შენი ტკბილი ოცნებანი მწარე სინასდვლით შეიცვალა, შენს იმედებს შავი ზეწარი გადაეფარა და შენც ამან ჩამოგაყრფინა მეგობარო, ყურები და მოგლუნა წელში.

მაგრამ, მეგობარო, აბა ჩაუვკირდეთ ცოტა ღრმად ტხოვრებას. აბამივიხედ-მოვიხედოო გარშემო და ჩაიხედოთ საკუთარ გულში. იქნება დაივინახოთ საიმედო ნიშნები. იქნება შენი უიმედობა უნიდაგო გამოჩნდეს. იქნება მომავალს არც ისეთი სამწუხარო ნიშნები უჩანს როგორც შენა გგონია?

შენ ერთში ხარ მხოლოდ მართალი ჩემო კარგო! სახელდობრ იმაში რომ დღეს შენ საშინელ გაქირვებულ ცხოვრებას განიცდი და იძულებული ხარ ებრძოლო შიმშილით სიკვდილს. თითქმის სუყველანი და სუყველაფერი დღეს მართლა შენს წინააღმდეგ ამხედრებულან. შენი ზოგიერთი ყოფილი გულწრფელი მეგობრებიც კი დღეს შენ დაგწოლიან, თორემ ძალით დამეგობრებულთ ვინა ჩივის.

მეტს მისცემს მას, მართალიც არის ისა. და მართლაც, მექრთამეობა ისე გავრცელებულია, ისე ჩვეულებრივ მოვლენათაა გამხდარი, რომ ხალხს ძალაუნებურათ დაეკანონებინა იგი და ვიუთ ან სულელათ ჩასთვლის ყველას, ვინც ქრთამის აღებაზე უარს იტყვის. მაგრამ, იქნება გგონიათ, ქრთამი მარტო კანონ-შდებლობაში ან საზოგადოთ წვრილმან საქმეში იყო გამეფებული. არა, მექრთამეობა, ანუ, როგორც თვითონ სპარსეთში ამბობენ ხოლმე „ფეშქეშის“ მიცემა წითელი ზოლივითაა გამული მთელი სახელმწიფოს სხელში. ასე გასინჯეთ; მინისტრობაცა და გუბერნატორობაც დიდ შეძლებასა და მოკიდებულო. თქვენ შეგიძლიათ, წერი-ვითხვაც არ იცოდეთ, წარმოდგენაც არ გქონდეთ საზოგადოთ მართვა-გამეგობაზე, მაგრამ მინისტრისა ან გუბერნატორის ადგილი ხელათ გაიკრათ; საჭიროა მხოლოდ ფული და მაჰმადის სჯული. თვითელი თანამდებობა იციდება. თქვენ შეიტანთ საჭირო ფასს და მერმე სრული ბატონი ხართ იმ ადგილისა და მისი მცხოვრებლებისა,

ცხოვრების პირობებიც გაძნელდა. ყველაფერი სასყიდელი გაძვირდა, ხოლო გასასყიდი კი თითქმის აღარაფერი იყიდება. ეს ყველაფერი მართალია, მაგრამ მეგობარო, ყველას თავისი მიზეზები აქვს. ხოლო მიზეზებს კი ახსნა და გაგება უნდა. შენ გიკვირს როდეს გაკირვებული, აწიოკებული ხარ და გშიან. მაგრამ ერთი ეს მითხარი როდის იყო რომ შენ მაძლარი იყავი. როდის იყო, რომ ადამიანურად სცხოვრობდი და ბედის კმაყოფილი იყავ? შენი ხვედრი მეგობარო, როგორც მშრომელი კაცის-მუდამ შიმშილი და ძალღუპილი ცხოვრება იყო. განა არ გახსოვს შენივე სიტყვები, რომლითაც მიმართავდი ხოლმე „ერთობის“ დროს იმ პირთ, რომელნიც მოძრაობას შორიდგან უყურებდნენ. „ნუ თუ არ გეყოთ, თქვე უბედურებო ამოდენა შიმშილი და ტანჯვა, ნუ თუ არ გეყოთ სხვების ამოდენა მორჩილება, ფეხზე წამოდექით, თქვენს ძმებს ხელი მიეცით და სხვ. მაშ ახლა რად შეგაშინა უბედურებამ და გაკირვებამ? რად დაგცა სულით? თუ შენზედ ამგვარად იმოქმედა ყველა იმან, რაც გამოსცადე. მათ რალა მოვსთხოვო

რომელიც დაინარჩუნეთ. თქვენ ნება გეძლევათ, რამდენი გინდათ იმდენი ახდევინოთ ხალხს. აუტანელია სპარსეთის გლენკაცობისა და საზოგადოთ გადახდელი წოდების მდგომარეობა: მათ კისერზე ახიან მებატონეები. გლეხი ნამდვილი მონაა, მას საკუთარი თავი არ აბია, იგი ნივთია, მებატონეებისა და მთავრობის კაცებისთვის მიკუთვნებული. მათი ერთად ერთი უფლებაა—ინაღოს გადასახადი, ათასგვარი სახელმწიფო ბეგარა და იმუშაოს სხვისთვის. სწორეთ ამიტომაც, რომ ბუნებით მდიდარ სპარსეთში ხალხი მთლათ ვალატაკებულია და მუდამ დამწყულია.

სპარსეთის უგზოობაზე ლაპარაკი მეთია, რკინის გზა ხომ არაა და არა, უბრალო გზატკეცილები, სოფლის შარა-გზებიც კი არაა და ბილიკ-ბილიკ უნდა იაროს კაცმა. ყურნალ-გაზეთებზე და წიგნებზე, სჯობს სულ გაჩემდეთ. შკოლები? სახალხო განათლების სამინისტრო არსებობს, განათლების მინისტრიცაა, მაგრამ არც ერთი შკოლა არაა ისეთი, რომ მთავრობა ინახავდეს. სწავლების საქმე

ვინც შენზედ ნაკლებ შეგნებული იყო, კი არ გეგონოს, რომ მე შენ გისაყვედურებ, მეგობარო, არა ეს ყველაფერი მხოლოდ სიტყვამ მოიტანა და მეც ვთქვი. ვიცი ამაზედ არ გამიწყობი. აბა ჩაუფიქრდი ყველა ჩემს ნათქვამს, სინამდისინ მე მოვასწრებდე მეორე წერილის მოწერას და საუბრის გაგრძელებას.

მოსული.



ს ა ლ უ ე ნ ი.

(ესკიზი).

მოწმენდილ ცის კამარაზე მზე დასავლეთისაკენ დაქანებულიყო; ის გუთნის ვაშლაზე დაახლოვებოდა ღრის მთის უსწორმასწოროთ შეტყორცნილ მწვერვალებს, რომლებსაც ჩასასვლელათ ელაშუქებოდა. გაწითლებული, ბღღვრიალა მზე ერთი ორათ გადიდებულიყო; ის უზარმაზარ კეცხლის ბურთისავეთ ეკიდა ცის კიდებზე, რომელიც სულ მთლად წითელ-ყვითლათ შეეღებნა. სურათი მეტათ დიდებული და მომხიბლველი იყო.

გრილი ზენა-ქარი ოდნავ სისინებდა.

უმეტესათ უვიც და გონებადუხჭირ მოღვების ხელშია, რომელნიც არავითარ ცოდნას არ იძლევიან, ჯამაგირს კი იღებენ. ჯარი? ჯარიც ჰყავს შახს, მაგრამ სპარსეთის ხალხი მუდამ დღე იმაზე კანკალებს, ან ეს დიდი სახელმწიფო დაგვესხმება თავს, ან ის და ჩვენი სამშობლოს ხსენებასაც არ დასტოვებენო. სულ სამნაირი ჯარია: მუდმივი ჯარი, საცა 13 ათასი სალდათია მხოლოთ, ნამდვილათ კი ხუთჯერ მეტი უნდა იყოს, მაგრამ ჯარის უფროსებისთვის ასე სჯობია—ქალაქზე კანონიერი რიცხვი აღნიშნონ და საჯარო ფულიც მიიღონ, ნამდვილათ კი იყოლიონ რამდენჯერმე ნაკლები და ანაღები ფული თვითონ ჩაჯიბონ; მუდმივი მილიცია, 19 ათასი კაცისგან შემდგარია; არტილერია შესღებება 6,000 კარის კაცისა და 360 ზარბაზნისაგან, არის კიდევ დროებითი მილიცია, მაგრამ მას ომის დროს იწვევენ ხოლმე, ამგვარათ მუდმივ იარაღში 40 ათას კაცამდეა. აბა რას უნდა გახდეს ასეთი ჯარი რომელიმე დიდი სახელმწიფო რომ შეესიოს სპარსეთს?!

დაცემულ, ტრიალ მინდორზე, გიჟმაუღიანის პირათ გაშენებულ სოფელ — შიდათიკოს მოზრდილ კალოზედაც გაცხარებულ მუშაობა იყო. მოკრიალებულ კალოზე, რომელზედაც პურის მარცვლი სათითაოდ აიკრიფებოდა, შუა ალაგას წითლათ გაწოლილიყო გამონიავებული შინდის კურკასავით ხეავი. მის აღმოსავლეთით კობტათ ზურგ შემადლებული ბზე იწევა, რომლის წინა პირი კედელსავით სწორეთ ამართულიყო.

კალოს მარცხნივ დათიკოს ქვითკირის პატარა ფანჯრებიანი ოთახი პატრონსავით ნაღვლიანათ გამოიკვირებოდა; მის პირდაპირ, კალოს მეორე მხარეზე, გვერდზე გადახრილი, ძველი საბძელი გლეხის ბედივით შავათ და პირქუშათ გამოიკურებოდა. საბძლის გვერდზე დაწული ძარი ოთხ ბოძზე ამართულიყო. ოთახის გვერდით იდგა ცარიელი საჩაღე.

დათიკას უფროსი, ახლათ შედგებულ შვილი ვანუა საკინძ-ჩამოხსნილ, გახუნებულ წითელ პერანგის და განიერ ლურჯ შარავლის ამარა, არნადით ბზეს ბოლოდან მოჰყოლოდა და კარ-ღია საბძელში ნელ-ნელა ზარმაკათ

ეზიდებოდა. მისი პატარა და-ძმა, მასავით ფეხ-შიშველა, მზეზე ყაშ-ყაშა დახეთკილ ფეხებით მკვირცხლათ დახტოდენ და დარბოდენ ტიტველა კალოზე, ხან კიდევ ბზეზე ყირა-ყირა გადადიოდენ, ყრამულობდენ და კის-კისობდენ. ცელქები ხან ვანუას მიუცვივდებოდენ და ბზე-მოდებულ არნადზე შეუხტებოდენ; მომღიმარი და ხალისიანი ვანუაც მათ ბზესთან ერთად საბძლისაკენ მიეზიდებოდა, ბავშვებს ეთამაშებოდა, უტოლდებოდა და ხან კიდევ ბზეში აგორავებდა მათ.

ბავშვების ყიყინა და ყრამული თითქოს ხელს უშლიდა დათიკას ნაღვლიან ფიქრთა თავისუფალ დენას; ის ხან გამოშვებით უჯავრდებოდა ბავშვებს, შენიშნას აძლევდა ვანუას; ხან კიდევ მათი გადამეტებული ყვირილით გაბრაზებული დათიკა ნიჩბით ხელში წაუტორლილდებოდა მათ და დასჯივლებდა: „ააი, თქვე გასაწყვეტებო, თქვენა; გაჩერდით მომასვენეთ, თორემ იმდენს მოგცხებთ, რომ ნახევარი ვერ დათვალათ“!..

ხევის ერთ თავში კოქებამდის ხეაში ფეხ-შიშველა ფეხით წაფლული, კაბა აკარწახებუ-

ჯარი ჯარს ჰქვია. უმეტესობას ძარცვა გლეჯაზე უქირავს თვალი. ამისთანა ჯარის მიერ სამშობლოზე მოსული მტრის მოგერება განა შეიძლება?

მაშ ასე: ზემოდან შახი, შახს ქვემოთ სამღვდლოება, მას ქვემოთ მებატონეები, ამათ ქვემოდან ჯარი, სულ ქვევით კი ხალხი, რომელიც რაც შეუძლია შრომობს მხოლოთ იმისთვის, რომ არჩინოს ამდენი უსარგებლონი, მის კისერზე ჩამჯდარი მუქთახორები. ხალხის უწყალო ყვლეფა; მისი უუფლებობა და ფეხებით გათელვა შახისა, მისი კაცებისა, მებატონეებისა, და სამღვდლოების მიერ აი ნამდვილი შინაარსი სპარსეთის სახელმწიფოებრივ-საზოგადოებრივ ცხოვრებისა, ძარცვა-გლეჯა, მექრთამეობა, სინდის გარეცხილობა აი სპარსეთის სახელმწიფოს მმართველთა ზნეობრივი ავლადიდება. და განა ასეთ სახელმწიფოს შეუძლია გარეშე მტრის მოგერება? სწორეთ ამიტომაა, რომ უკანასკნელ დღემდე მისი მოსაზღვრე დიდი სახელმწიფოები მზათ არიან შევისიონ მას და ლუქმა ლუქმათ დაგლიჯონ.

ცხადია ასეთი მეგომარეობა დიხანს ვერ გაგრძელდებოდა. ხალხშიაც უკმაყოფილება დღითი დღე მიტულობდა. ამ უკმაყოფილების ნაპერწკალს აღვივებდენ ის თითებზე ჩამოსათვლელი პირები, რომელნიც განათლებულ ქვეყნებში ნამოგზავრი, ბევრი კარგის მნახველი და გამგონე იყვნენ და საქირო ცოდნა და გამოცდილებაც ქონდათ. ხალხი მშვიერი კუქის დაკმაყოფილებას მოითხოვდა, პურიო გაიძახოდა. მისი გულშემატკივარნი კი ამ მოთხოვნას აფართოვებდენ და ასაბუთებდენ და ურჩევდენ ხალხს, როგორც სჯობდა ისე მოქცეულიყო. ამ ხელმძღვანელებს კარგათ ესმოდათ, რომ რაც გინდა ბევრი პური მიიღოს ხალხმა, მისი მდგომარეობა მაინც აუტანელი იქნება, სანამ ქვეყნის მართვა გამგეობა დარჩება ძველ ბატონ-პატრონების ხელში. ამიტომ მათ, როგორც ზემოთ ვთქვი, გაფართოვებს ხალხის გულ-უბრყვილო მოთხოვნილება და ასწავლეს მას, მოეთხოვა პურთან ერთად კანონები ხალხის დამცელი, ამ კანონების პატიოსნათ შესრულება, ძველი მექრთამეობა—

ლი და თავშალ უკან გაკრული ცხავით ხელში იდგა დათიკას შეუღლე, გამხდარ-გაცვიოილებული მათა და ხორბალს გულ-მოდგინებით ჯოლღავდა.

თითონ დათიკას თავზე წითელი ხელცახოცი წაეკრა, დაგლეჯილი შავი ჩოხის კალთები უკან წელში ჩაერქო, ბნჯგვლიანი, მზე-მოკიდებული გული გადაეღუნა და ხორბალს მეორე თავიდან ნიჩხავდა. ის ჯერ თუმცა შუა-ხნის კაციც არ იყო, მაგრამ ნაანდრევით წელში მოხრილიყო და მტერით და ბზით სავსე წაბლის ფერ თმა-წვერში ქაღარაც უღროთ გამოირეოდა.

დათიკას დაღარული შუბლი შექმუხვნიდა, მხისაგან გაშავებული, გამხდარი სახე მოღრუბლოდა და პატარა, ჩაცვივნილი და წინ წამოდგმული წარბებით ნახევრათ დაფარული თვალეზი დანადგლიანებოდა. მასი საერთო გამომეტყველება ნათლათ მოწმობდა იმ უდიერ ტანჯვა-წაშებაზე, რომელიც მას გამოეცაღნა და ახლაც განიცდიდა; მძიმე ტვირთ ქვეშ ის მორკალულიყო და დაძაბუნებულიყო. უსამართლო, ძუნწ ცხოვრებას და მწარე გაკირვებას

გარყენილების მოსპობა და მის მავიერ ახალი, უფრო კარგი წესწყობილების დამყარება.

„პური და თავისუფლებაო“ — მედგრათ შესძახა სპარსეთის ხალხმა.

ამ უჩვეულმა მოვლენამ ძლიერ შეაშინა მაშინდელი შახი მუხაფერ-ედინი, მისს მოხუც გულს ისაჩივით მოხვდა ეს ძლიერი ყიყინა და, რადგან არ იცოდა რა ექნა, თანაც ერთი ფეხი სამარეში ედგა უკვე; ხალხს დაუთმო, ქედი მოიხარა მისი ძლიერების წინაშე და გამოაცხადა, რომ დღეის შემდეგ სპარსეთის საქმეებს ხალხის მიერ არჩეული კაცების დახმარებით ვაგუძღვებო. ხალხის წარმომადგენლებს მოვიწვევ ყოველ წლივ, ისინი, როგორც ხალხის მიერ არჩეულნი და მათან დაახლოვებულნი, კარგათ ვაიფადისწინებენ მის საჭიროებას შესაფერ კანონებსაც შეიმუშავებენ და წარმომადგენენ დასამტკიცებლო. ამ ხალხის წარმომადგენელთა კრებას დაერქვა მეჯლისი. ამნაირათ მოხუცი მუხაფერ-ედინი მიხვდა თუ რა ძალა იმალეზოდა მოზღვავებულ ხალხში და არ შეეძლო არ დაეთმო. ეს იყო

მთელ მის არსებაზე თავისებური წაუშლელი ბეჭედი შეუბრალებლათ დაესვა.

ნახევრათ წინ წახრილი დათიკა ხეავს ნიჩხავდა და თან დაახლოვებით სთვლიდა და მეთათსეთ ანგარიშობდა თავის მოსავალს და გასავალს; მათ ერთი მეორეს ის ვინ იცის ეს მერამდენეთ უწონიდა და ყოველთვის მწარეთ დაასკვნიდა: გასავალი ბევრათ სქარბობდა შემოსავალს.

დათიკას წინდაწინვე გადაწყვეტილი ჰქონდა, რომ ამ მადლიან ხეავს, რომელიც მას შესცინოდა და გულს სიამოვნებით უტოკებდა, ცოცხალის თავით არავის დაანებებდა. ეს მას სათესლეთ ჰქონდა გადადებული. ამისათვის იყო, რომ ის უფრო მუყაითად ირჯებოდა, საქმეს შედარებით უფრო ხალისიანათ ეკიდებოდა; მას ერთი წამით სახე გაუნათლდებოდა, როდესაც უხვათ დაგროვილ ხეავს თვალს მოავლებდა.

— აბა ჩქარათ, ჩქარათ, როგორმე მოვასწროთ ხეავის აღება, თორემ დაგვიღამდება, ან წამოგვაწყდება ვინმე, ჩქარობდა და სხვებსაც აჩქარებდა დათიკა.

1906 წელში. სპარსეთის მრავალ-ტანჯული ხალხისთვის ახალმა მზემ ამოაშუქა, მზემ ახალი იმედებისა და მოლოდინისა. საუკუნოებით გატყავებული-გათელილიმა ხალხმა ხელიდან გამოგლოჯა მტარავლთ თვის მხსნელი, მეჯლისი და ნდობისა და სიყვარულის თვალით დაუწყო მას ცქერა. მუხაფერ-ედინი შეუღდა კიდევ დანაპირების ცხოვრებაში გატარებას, ხალხის წარმომადგენლების საარჩევნო წესებიც კი შეიმუშავა, დაიფიცა რა, უწინარეს ყოველისა, რომ იგი არ უღალატებდა ახალ წესწყობილებას. მაგრამ მას მოხუცებულობამ მოუსწრო და გარდაიცვალა.

ტახტზე ავიდა ახალგაზდა შახი მაჰომედი. ეს მოხდა 1907 წ. არავინ იცოდა როგორ მიმართულებას დაადგებოდა ახალი შახი. მაგრამ ერთი რამ აშკარა იყო: ხალხი ისე სწრაფათ შეეგვია ახალ წეს-წყობილებას, ისეთის ნიჭითა და გულმოდგინებით შეუღდა ამ წყობილების ცხოვრებაში გატარებას, რომ ყველა იტყოდა, აწი ძნელია სპარსეთის ხალხს წაერთვას, ის რაც მან მუხაფერ-ედინს წაჭკ-

ის იყო მან ხეავი ერთ ალაგას ააგროვა და მისი ცქერით ერთხანს სტკებოდა, რომ ვანუა დაეხმარა.

— მაშა, აგერა გახედე, მგონი მოურავი მოდის ჩაჩნებითა; ვანუა შარა ვხისავენ ითითებოდა.

დათიკა წელში აიმაბრთა, მარცხენა ხელით ნიჩაბზე დაეყუდა, მარჯვენა ნახევრად ჩასვენებულ მზის სხივებს აფარა და შარა ვხას თვალი გაუსწორა.

ბატონის მოურავი სამი ჩაჩნით და ორი მოსამსახურით მართლაც მისკენ მიეშურებოდა.

დათიკას გულმა როგორღაც გაუღელვა, მწარეთ შეჰკენესა; მას სახეზე აღმურმა გადაჰკრა და შუბლი უფრო შეეკმუნა.

— ოხ, თქვენი მოსვლის ვხა დაიკეს!.. ამოოხებით ჩუმათ წაიბუტბუტა მან და უხალისით თავისი განაგრძო.

მოურავი და მისი მხლებლები ჩქარა მას თავს წაადგენ.

— გამარჯობა შენი, მედიდურათ და მკახეთ, ცოტა ხრინწიანის ხმით, მიესალმა გლვებს ჩერქეზულათ გამოწყობილი და თავით ფეხამდე

ლიჯაო. მაშინ, როდესაც ახალი შახი რყევაში იყო და არ იცოდა, რანაირი გზით წასულიყო, სპარსეთის ხალხი დიდს მუშაობაში იყო, ყველგან აწყობდა ორგანიზაციებს და მკიდროთ კავშირდებოდა. მან იცოდა, რომ რომ ახალი წეს-წყობილება ბევრ ფუფუნებასა მუქთა-მქამლობას შეჩვეულ ბატონებს მოსვენებას არ მისცემდა და რომ მათგან მოსალოდნელი ვალაშქრება მოეგერებინა, ირანებოდა. ყველა ხედავდა რომ სპარსეთის ხალხი აღარ იყო ისეთი ყველას მონა და მორჩილი როგორც ამ ერთი წლის წინათ; არა, მას უკვე შეეგნო ადამიანობა და მოქალაქობა და წელში გამართულიყო. ჯერ კიდევ არ გამორკვეულიყო შახი, იგი, დიდი მოძულე ახალი წყობილებისა, მზათ იყო სისხლის მორგეში ჩაებრჩო იგი, მაგრამ ძალას ვერ ხედავდა. ჯარია ამისთანა საქმეებში დაუფასებელი იარაღი, მარა მისი წინამოადგილეების წყალობით, ეს ჯარი მეტათ უიმედო მდგომარეობაში იყო; მასში არავითარი დისციპლინა არ არსებობდა და რიცხვითაც ძლიერ ცოტანი

შეიარაღებული მოურავი, რომელიც მორგევით გასიებულიყო და დაჯოშოლი, მსხვილი სახე წამოქარხლებოდა.

— გაგიმარჯოს, თავმდაბლათ და მშვიდათ გამოვასუხა მას დათიკა.

— ეს კარგი პური მოგსვლია შენა, შეუქო მოურავმა დათიკას მოსავალი, ხენეშით ძლივს დაიკუხა, ხეავიდან მუქით პური აიღო და მას ხელის გულზე ხარბათ დაუწყყო სინჯვა თავის მსხვილ და გადმოკარკლულ თვალებით.

— არა უშავს რა, უგულოთ და ნაძალადევათ წაილაპარაკა დათიკამ.

— შენგან წრეულ რამდენი მერგება, დაეკითხა მას მოურავი, თუმცა წინდაწინვე კარგათა ჰქონდა გათვალისწინებული, რამდენსაც ირგუნებდა და გამოცდელი თვალები გლვებს ცბიერათ დააშტერა.

— დღიურზე ორი კოდნ არ ვადაგვიწყვიტეთ, შენიჭირიმი; სულ რაღაც ხუთი დღის ნახნავი მქონდა, მაგრამ უნდა მოვასენო, რომ ძალიან ნაკლები გამოსავალი აქვს; უნდა მაპატივო, ცოტა რამ მაინც უნდა დამიკლო შენი ცოლ-შვილის სადღევრძელოთა, თორემ

იყვნენ. ან კი რას ვახდებოდა თუნდაც მთელი 40 ათასი ჯარი სპარსეთის აჯანყებული ხალხის წინააღმდეგ. აჯანყება კი რომ მოხდებოდა ამისი ნიშნები უკვე თვალსაჩინო იყო; მთელ სპარსეთში გავრცელდა მოძრაობა ახალი წეს-წყობილების სარარგებლოთ, ყველგან დააარსა ხალხმა საკუთარი კავშირებ-კომიტეტები, რომელთაც ენჯუმენში დაარქვეს, და რომლებშიაც თავი მოუყარეს მთელ ადგილობრივ მართვა-გამგეობას. მაჰომედ-ალის მეტი ვხა აღარ გარჩენოდა, გარდა იმისა, რომ დამორჩილებოდა ცხოვრებისა და ხალხის ძალას და მანაც ფიცი დასდო, ახალი წეს-წყობილების დამკველი ვიქნებო. ხალხმა მოსთხოვა სიტყვა საქმეთ ექცია და მუზაფერედინის-მიერ დანაპირები მეჯლისი, ხალხის წარმომადგენელთა კრება, მოეწვია.

შახმა მოიწვია მეჯლისი. და აი ამ დღიდან სპარსეთში იწყება ნამდვილი პრძოლა შახისა და მისი მომხრეებსა და მეჯლის-ენჯუმენებ შორის. ამ ბრძოლაზე შექმდე.

(შემდეგი იქნება). **ხალხის შვილი.**

შიშლით დაწყდებით ამ ზამთარა, საცოდავთ დაეღრიჯა მოურავს დათიკა და თავისი დატუქსული თვალეზი მას ლმოზიერათ მიაპყრო.

— შენ ხომ არ გაგიყვებულხარ, გაპატრონა ნინიას ბალი ხომ არ არის; გეყოთ შეილოსა, რაც ერთობის დროს ყაჩაღურათ წაგვგლიჯეთ და მგლებივით გაიტაცეთ; ახლა ჩვენი დროა. რო გაწყდებოდეთ, ერთ მარცვალსაც არ გაპატოვებთ! გესლიანათ ყელში ხიხინით დაუღრიალა მას ბრაზ-მორეულმა მოურავმა და სახე ჩვეულებრივზე უფრო ძალიან წამოუქარხლდა.

— ჩვენ ამაგზე, ჩვენ ოფლზე აბა როგორ ვიყაჩაღებდით, შენი ქირიმიე...

— იწყებთ ხმა, შე ამაზადავ!.. გისწავლია რალცა მიქარვები ქუჩის მაწანწალა ბიქბუქებისაგან და უთავ-ბოლოთ მიედ-მოედები. მოკვდა, წავიდა ის დრო, გაწყალდა თქვენი ერთობა. ტყუილათ ნულარ იწვლებით დამპალი საყვეარივითა. ერთ მარცვალს, გეუბნები, რომ ერთ მარცვალს არ დაეიკლებ; სულს ამოგხდით, ტყავს გაგაძრობთ და არაფერს არ შეგარჩენთ!.. თანდათან ხმას უმატებდა, ბრაზდებოდა და პირიდან დორბლებსა ჰყრიდა გათამამებული მოურავი.

— შენ სადღეგრძელოთ, კნიაზო; თქვენ ბიძაშვილს, ჩვენ ბატონსაც შევხვეწებები; რა ექნა, რა წყალში ჩავარდე, სხვაც ბევრი მყავს გასაპტუმრებელი: მღვდელი...

— გაჩუმდი მეთქი, მე ეგებები არ ვიცი; ტყუილად თავს ნუ იკატუნებ, ტყუილათ ნუ მელრიჯები, მაგებით ფონს ვერ გახვალ. ეს ხვავი, რაც გამოვა, უნდა ავირწყო, გადაქრით ბრძანა მოურავმა, ჩოხის სახელოები გადაიწია, ერთ მოსამსახურეთაგანს ხელიდან წასტაცა მოზრდილი რკინის ჩანახი, ხვნეშით დაიმუხლითავა, ჩანახი ხვავს წაუგდო და თავის მსხვილი და ფაფუკი მარჯვენა ხელი ხვავს ხარბათ მოსდო.

დათიკას, თითქოს თავში კეტი დაჰკრესო გონება დაებნა; ის ერთხანს გაფითრებული იდგა და ქურასავითა ქშინავდა. მოურავმა რომ ხვავს ხელი მოსდო, მაშინ კი აენტო დათიკა, სულ-გამწარებული ხვავს გადაეხვია და მოურავს ხელში ხელი მაგრათა სტაცა.

— ცოცხალი ფავით ამას არ დაგანებებ, სათესლეთ მინდა... ეუბნებოდა ის მოურავს და ხელს არ უშვებდა.

— შენ ძალოზ კიდევცა!.. გამიშვი, შე არამზადავ, შე... მ—ო!.. კბილების ღრქენით, უშვერი სიტყვებით ილანძვებოდა მოურავი ღთან ხელის განთავისუფლებასა ცდილობდა.

— რომ მომკლა არ დაგანებებ, ჯიუტობდა დათიკა.

გაბრაზებული მოურავი წამოვარდა ზეზე, იშიშვლა მათრახი და გაჯიუტებულ გლესს თავპირში უწყალოთ დაუშინა!

— აი თუ არ დამანებებ, უწმასურათ იგინებოდა გამხეცებული მოურავი და თან მათრახს სწრაფათ ათამაშებდა დათიკას თავპირზე.

დათიკამ ველარ მოითმინა, ფიცხლავ დასტაცა ხელი ნიჩხს და ის იყო მოურავისათვის თავში უნდა დაეთხლიშნა, რომ ერთმა ჩაჩანმა მას ხელები დაუქირა და ნიჩაბი წაართვა.

— აბა ბიქებო, დაკათ, დაკათ ამ... დაკათ რაც ძალი და ღონე გაქვთ... ყვიროდა მოურავი.

გამხეცებულ ჩაჩნებს რომლებსაც ამღვრეული თვალეზი წინ წამოსცივინოდათ, ეს და აკლდათ. მათაც იშიშვლეს მათრახები და დათიკას წვიმისავით დააყარეს.

— დაკათ, დაკათ!.. განუწყვეტლივ დაქრილ მხეცივით ღრიალებდა პირში-ქაფ-მორეული მოურავი.

მაია და ვანუა დათიკას მიეშველენ და ორონტრიალში ჩაცვიდენ. გამხეცებულეზმა არც დედაკაცი და პატარა ყრმა დაინდეს და მათაც დააყარეს მათრახები.

ერთხანს მოურავის ღრიალთან და მათრახის ჟაბი-ჟუბთან ერთად ისმოდა გულის-გამგმირავი წვილ-კვილი დათიკას ცოლ-შვილისა. სურათი ჯოჯოხეთური იყო, რომელიც ქვასაც კი აატირებდა.

მეზობლები აქეთ-იქიდან ამ ამბავს გაფითრებული უცქეროდენ; მათ თვალეზიდან წინწკლები სცივოდათ, მაგრამ მიშვილებს ვერა ბედავდენ, რადგანაც კარგათ იცოდენ, ამას რაც მოყვებოდა.

მოურავმა და ჩაჩნებმა ცემით გული იჯერეს; მათ მხეცურმა მღელვარებამ გაუარათ და დამშვიდდენ.

შესწყდა მათრახების ტრიალი; გაჩუმდენ დაწოკებული ბავშვებიც, რომლებიც მძიმეთ შეურაცხყოფილ მზრუნველ დედის კალთას წიწილებივით შეეფარენ.

მოურავმა თავისი არ დაიშალა; კვლავ დაავლო ჩანახს ხელი, მხლებელ ბიჭებს ქრელი ფარდავის. ტომარა გააწვეინა და დაიწყო რწყვა.

— ეს ერთი, ეერთი, ეერთი, ეს მეორე... ოორი, ოორი, ეს მესამე... გულდამშვიდებით წყავდა მოურავი, რომელმაც თავისი გულის ჯავარი იყარა დათიკოზედ.

დამარცხებული, მიწასთან გასწორებული და ცხვირ-პირ-დასისხლიანებული დათიკა გაქვავებული იღვა და უცქეროდა, უცქეროდა მოურავის დასიებულ ხელებს, რომლებიც ჩანახს აქეთ-იქიდგან მუქით პურს უხვათ აყოლებდენ, უცქეროდა და ითუთქებოდა.

— ეს რვა, ერთი კოდი; მოიტა ბიჭო მეორე ტომარა, ახლა მაგაში ჩაყაროთ. ბრძანება გასცა მოურავმა, რომელიც სწრაფათ იქმნა შესრულებული.

— აბა ტყუილათ რაღაზე გამეტყებინე, გესლიანის ღიმილით შენიშნა მოურავმა და თავისი განაგრძო: ეერთი, ეერთი, ეს მეორე..

დათიკა ისევ გაქვავებულსავით იღვა. თავჩაქინდრული, ხელის ცერებით ქმარზე ხელებ ჩაკიდული, მიზნდელიის თვალებით კვლავ შესცქეროდა თავის მთელი წლის ნაწვავ-ნადაგს, რომელიც მოურავსავით გაუმაძღარ, პირ-ლია ტომარაში ჩანახით ზედი-ზედ გადადიოდა.

მოურავმა წმინდა პური სულ აირწყო და დათიკას მხოლოთ ნაბოლოარა დაუტოვა. ტომრებს პირი მაგრათ მოჰკერეს, მარდათ აპკიდეს მოსამსახურეებს ზურგზე და ყველანი გზას გაუდგენ.

გულ-ჩაკლული დათიკა და მისი ცოლ-შვილი ერთხანს თვალს ადევნებდენ მიმავალთ, რომელთაც მათი ნაპირნახულები, მათი სარჩო მიჰქონდათ.

ბ. პართენაშვილი.

კალოს პირული

სუ იგვიანებ დიდის მსუვე,
ამოდი, გეჩაცვალეო
კალოზე უანა გავშაღე;
უნდა გავლექო მაღეო.

ამაშუქე, ჯამაზო
ცხოველო სხივებიანო,
ხელი მიმართე გლეხ-კაცსა,
კეერი არ დამიგვიანო.

გაფიხნდი, ეანაჰ, ჭირიმი,
თავთავო ოქროს ფხიანო,
გვირგვინო საფულ-ნაშრომის
მრავალ სხვილ მარტვლებიანო
ხარო, კამეხო ზაქარა
აგრემც თქვენი გენაცვალესა,
შემოუარეთ მაღხაზათ
სრიალ-კუნტრუშით კალოსა.

თქვენით ვსულდკმულთბ, ცოცხალვარ
თქვენზე ფიფიგულთბ ჩემს მსესა
და რა გინდ ჭირი მომადგეს,
არ რთს მოგამშვეთ თქვენ ბესესა.

მიშველეთ, თორე სულ გეხუთას
ვერასა „ღებრესია“-ო,
სოფელი გაგვიჩანატეს,
რაც მტერი მოგვიჩაიაო.

უკვლანი კისერს წაგვასხდენ:
მღვდელ-მთავარ დიაკვანიო,
მებატონემ სომ ორ-ბარი
აგვადრო ზურგზე კანო,

„ნახალიკ“-„ზრიტვავ“-„ტარმინა“
ჩაფარი, წუწვი გზირიო
ეველას მათრახსა მთავაზობს
ექვ ტატლას ჩვენი ბირიო.

მეუახსმე ჩარნი ვაჭარი,
მძარტველ-მსუნატა გროვანო
სოფელს გას შემოსეფას,
ვით ფოცხვერ-მგლეის სროვანო.

მაგრამ მინდ გულის არ ვიტენს,
დაჩრულად არა ვსტირი შე.
ეველას ვიტან, გავუძლებ,
გამაწი. ხარო, ჭირიმი.

მრავლად ჭირ-ნახულ გლეხ-კაცსა
ვერ დასძლებს ტასჭირიო,
ვინც რომ უარ-ჭეო „ერთობა“
მას გაუშავდეს ბირიო.

მიუვარს ვაყუაცი ეფელის მძლე
მტერთა ხარ-მცემი გმირიო,
რომელსაც ქედს ვერ მოუტრის
ცხოვრება ბნელ-ღუხჭირიო)

გავლექით კალო, გავლექით,
აწვი გი გაფიცნდა უანაო,
კევრო, გადადი ტალღასებრ,
ხარ-კამენ გაჭეო თანაო!

ჭოი, ჭრალა ჭირიმი
თქვენი მშობელი დედისა,
სუტემის სხივანო დუთიურნო
გლეხ-კაცის შავის ბედისა,

გ. ქუჩიშვილი

მაკითხველ გლახებს.

როგორც სხვა გაუნათლებელ ქვეყნების ისე ჩვენი ქართველი ხალხის დიდი უმეტესობა მოკლებულია სწავლა-განათლებას.

შევგნება კი ეს ის ძალაა, რომელიც აძლევს ადამიანს საშუალებას; არ ემონებოდეს და ეჩაგვრინებოდეს სხვას. ნასწავლი კაცი უფრო ადვილად იგნებს იმ მიზეზებს, რომლებსგანაც არის გამოწვეული დღევანდელი უსამართლობა და ძალ მომრეობა; ერთ მხარეზე სიმშობილი და სიტყვლე, მხოლოდ მეორეზე, უშრომლობა, ქეიფი და ბედნიერება. ცოდნა არის სარკე, რომელშიაც ნათლად გამოჩანს ვინ არის შენი მტერი და ვინ მოყვარე. აი რას ეუბნება გლახს მისივე შვილი, მისივე წრიდგან გამოსული იოსებ დავითაშვილი:

გლახისა შვილო, ბიჭო პატარა,
ისწავლე წიგნი, ისწავლე ჩქარა!
შემდეგ წიგნისა თოხნა და ბარვა;
არა სხვასავით ხეკა და ბარვა.

ისწავლე, სწავლა მიილე,
იგი ცხოვრების ხილია.

მაშინ იქნება ძირს დასდო

ეხლა რომ ტვირთი გკილია.

ღიან სწავლა კარგია და საჭირო, ამისთვის არის, რომ საწყალ ხალხისთვის არ ემეტებათ იგი, ალბათ იმიტომ რომ დღევანდელ ბატონ-პატრონს უსწავლელი და გაუნათლებელი ხალხი ურჩევნიათ, იმათ უფრო ადვილათ გააძრობენ ტყავს.

ჩვენი გაზეთი „ახალშენის“ მიზანია ამ მხრივ დაეხმაროს მშრომელ გლახობას. ხელი შეუწყოს მის შეგნება-განვითარებას და დღევანდელ ცხოვრებაზე ნათელ წარმოდგენას. შეიძლება იკითხოთ რა საჭირო იყო ამის გულისთვის ცალკე გაზეთის დაარსება? საქმე იმაშია, რომ თუმცა ჩვენში რამოდენიმე ქართული გაზეთი გამოდის მაგრამ ვერც ერთი იმათგანი ვერ აკმაყოფილებს მდებრივ მკეთხველს. ხალხს ამ გაზეთებში დაწერილი ვერ ესმის და ამიტომაც გული უტრუფდება კითხვაზე და თვით გაზეთზედაც. აი რატომ შევეუდკეთ ცალკე საგლახო გაზეთის გამოცემას. „ახალშენი“ ეცდება მიაწოდოს გლახებს გონებრივი სასრლო უფრო გასაგებ ენაზე. ის ყურადლე-

ბას მიაქცევს გლახთა ცხოვრების განსაკუთრებულ მხარეებს, რაც უფრო ესაჭიროება გლახს და საინტერესოა მისთვის.

იმედია, რომ თვით გლახები თანაგრძობით მოეკიდებიან ამ საქმეს და დახმარებას გაგვიწვევენ, ჯერ ერთი იმით, რომ გამოიწერენ, წაიკითხავენ და მეორეც იმით რომ თავის აზრსაც გაგვაგებინებენ და წერილებს გამოგვიგზავნიან.

თუ ვინცობაა დაგებადათ რომელიმე საკითხი, რომელიც თქვენთვის გაუგებარია და ამისთან მნიშვნელოვანი კი, მოგვწერეთ შავვკითხვით და ვეცდებით ავიხსნათ, გაგირკვიოთ შემდგომის დაგვართ. აგრეთვე კარგი იქნება თუ პირველი ნომრის წაკითხვის შემდეგვე გამოსთქვამთ თქვენ აზრს გაზეთის ნაკლებოვანების შესახებ, რა უფრო ვერ გაიგეთ, ან რა უფრო საინტერესოა თქვენთვის.

ერთი სიტყვით, რაც უფრო მეტი იქნება თქვენგან ყურადღება, მით უფრო უკეთესათ გამოხატავს გაზეთი თქვენ ქირავარამს.

თქვენი სოსო.

1908 წ. 4 მარიაშობისთვე.



სოფელი

(ჩვენში.)

სოფელი წვეა. (შორაპნის მახრა) ჩვენ სოფელს განმათავისუფლებელ მოძრაობის დროს დიდი სახელი ქონდა მოპოებული აქეთ მხარეს, მარა დღეს რეაქციის მოულოდნელმა ბრკყალებმა აქაც თავისი გავლენა იქონია. ახალგაზრდობა, რომელიც სათავეში უდგამოძრაობას აქეთ-იქეთ გაიფანტენ, ხოლო რომლებიც სოფელში დარჩენ, ყურებსაც აღარ იბერტყავენ სოფლის ქირავარამზე. აქაური გლახობა მევენახეობას ეტანება და ღვინოც კარგათ მოყავთ, მარა დღეს ისეა დაცემული ღვინის ფასი, რომ საპანეში (11 ფუთია) 10—15 მანეთსაც ვერ იღებს გლახი. წინეთ კი საპანე ღვინო 35—45 მანეთამდე იყიდებოდა. მთელ ამოდენა სოფელში სულ 10 ოჯახი ძლივს იქნება უზრუნველყოფილი წლიურ სარჩოთი. ამიტომ ძლიერ გაქირავებაში ჩავარდნილი ხალხი.

— აქეთ როგორც სხვაგან სამი წელიწადი მიწათ მზომელი არის ადგილების დასაყორღნათ. ეს უკანასკნელი ისედაც გაძვალტყავებულ ხალხს ერთი ორად აძრობს ტყავს. მუშაობით ხომ რაღა ლაპარაკი უნდა თავს არ იწუხებს, დღეში 2 — 3 საათსაც არ მუშაობს, მარა მის მუშაობას ვილა ჩივის, რომ სხვას არ აცდენდეს... წავა 10 საათზე ჩაადებს ორიოდ მიჯნას და მერე დაუძახებს ვინც არის ადგილის პატრონი—მარანში სტოლი გაშალო, თუ არ შეასრულა მისი ბრძანება დამუქრება რითიმე. როდესაც გაშლილ სტოლს დანახავს დაჯდება და დაიწყებს ლოთობას და ასე ლოთობაში ატარებს ყოველ დღეებს.

— აგენტზე ხომ მეტია ლაპარაკი, ის უფრო მეტ გაჭირვებას აყენებს ხალხს. ღდა ან რა გასაკვირია ვილაც სხვა მხრიდან მოსულ კაცზე ქართველმა მამულიშვილმა, რომ გადააჭარბოს, ეს ხომ ახალი ამბავი არ არის?!... მასზე უფრო უბრალონი არ არის „თავის“ ხალხის შეწუხება?

— ამას წინათ თითო შაური მოაგროვეს მიწის მზომელს შეშა უნდა უყიდოთო და შეშა კი არავის უყიდნია. არავინ იცის ამ ფულებმა ვის ჯიბეში ამოყო თავი.

— აქ 15 კვირიკობისთვის (მკათათვე) დღეობა იციან და წელსაც გადინადეს. უწინ იმართებოდა ხოლმე ბაზრობა 4 დღით და დიდ ძალი ხალხიც მოდიოდა, ეხლა კი 4 წელიწადია, რომ ამას თავი დაანებებს, რაიც სასიამოვნოა. მარა ის უფრო სამიამოვნო იქნებოდა, რომ თავი დაენებებიათ დღეობისთვის და თითო მანეთი შკოლისთვის გადაედოთ, როგორც სხვა სოფლის გლეხობამ დააწესა.

— ამას წინათ ერთ გლეხს ქათმები მოპარეს და გლეხმა მამასახლისთან იჩიელა (მამასახლისათ ვ. გეწაძე არის), მამასახლისმა კი უღანაშაულო კაცები დაიჭირა და ციხეში გაგზავნა. დიდის ხვეწნის შემდეგ მამასახლისმა ფულები გამოართვა ზოგს 5, ზოგს ექვსი მანეთი და გაანთავისუფლა. ასეა ჩვენ კურთხეულ დროში,—მართალ კაცებს იჭერენ და ფულს ახდენენებენ, დამნაშავეს კი ხელს აფარებენ.

ეკ. — ახალშენი:

ჩვენთან შემოვიდნენ ს. ტარიაშენის (გორის მაზრის) მცხოვრებნი გრიგოლ გოიაშვილი, რამაზ ხობულაშვილი, რეზო გოიაშვილი და გადმოგვეცეს შემდეგი: ჯარიაშენში 34 კომლი ოსებია (ხიზნები) დასახლებული. ისინი ცხოვრობენ სრესელების და მაქავარიანების (აზნაურებია) მამულეზე უკვე რამდენიმე ათი წელიწადია. ახლა ბ. ბესარიონ სრესელს რაღაც აღარ მოსურვებია ცხოვრება თავის მამულზე და შემდეგი ხერხისთვის მიუშართავს. იმ ადგილას, სადაც ეს 34 კომლი ოსები ცხოვრობენ გამოდის თურმე ერთად ერთი წყარო, ისიც ერთი მილით, ამით სარგებლობს თითქმის მთელი ეს სოფელი, როგორც სასმელათ ისე სარწყავათ. სხვა ახლო მახლო, არც ზევი, არც წყარო ამ ადგილს არ გააჩნია. რასაკვირველია, რომ მთელი ამ სოფლის სვე ბედი და ქირანახულიც ამ წყაროზე იყოს დამოკიდებული. ეს კარგათ უგრძენია აზნაურ ბესარიონს და თურმე აპირებს ამ წყლით სარგებლობის საშუალება მოუსპოს გლეხებს. თვითონ სრესელები და მაქავარიანები რამოდენიმე ვერსის მანძილზე ცხოვრობენ ოსებიდან, იმათ საცხოვრებელ ადგილს აქვს საკმაო წყლები როგორც სასმელი აგრეთვე სარწყავიც. მიუხედავად ამისა ბესარიონ სრესელი მაინც აპირებს დასახლებული წყაროს თავის მხრისკენ გაყვანას. შეიარაღებული სდგას თურმე და აწავის უშვებს წყაროსთან. სრესლის მიზანი ცხადია. გლეხებს უწყლოთ ცხოვრება არ შეუძლიანთ, სხვა ახლო მახლო წყალი არ არის და იძულებული იქნებიან თავისი ოფლით მორწყული ადგილ-მამული მიატოვონ. გლეხები თურმე ძალიან აღელვებული არიან და საქმის გართულება შესაძლებელია. იმედია თვით ბესარიონ სრესელი ჩქარა მიხვდება თავის საქციელის სისაძაგლეში და მშვიდობიანათ მოაგვარებს საქმეს.

ბ. ქოდალო. (სიღნაღის მაზრა) აქაურ გლეხებსა და მემამულე მარიამ ანდრონიკაშვილის შორის ღალის თაობაზე უთანხმოება ჩამოვარდა. დღევანდელი რეაქციით კნენა გაქვხდა და უწინდებურად მოისურვა გლეხების ტყავის ძრობა. თუ აქამდის დღიურზე ერთ კოდს სჯერდებოდა ახლა

ნაოთხალი მოსთხოვა გაღატაკებულ გლეხებს. გლეხები არ დათანხმდნენ და მიმართეს უკანასკნელ სახსარს-ბოიკოტს. თუ ჩვენ არ გინდივართ, მაშ აბა იცხოვრეთ უჩვენოთო. გამოიყვანეს მოჯამაგირე ბაქები, დედაკაცები, მუშები და სხვ. კნენამ პრისტავს მიმართა, მაგრამ გლეხები მაგრათ არიან, თუმცა პრისტავი ეგზეკუციით დაემუქრათ, და ამბობენ: ყვლები რომ დაგვქრათ იმაზედ მეტს არ მოგცემთ, რასაც აქამდის გაძლევდითო.

რ უ ს კ ე თ შ ი .

—:—

ქალიშვილის გაყიდვა. რუსეთის ერთ-ერთ სოფელში (პეხორის ვოლოსტში) მომხდარა შემდეგი შემადრწუნებელი შემთხვევა. ერთ დედას, რომელიც თურმე ლოთობას მისდევდა ფული შემოკლებია და თვისი 11 წლის ქალი შეუძლევია თავის მეზობელ სოლომონოვისთვის, სამოცი წლის მოხუცისთვის. სოლომონოვს სიამოვნებით მიუღია წინადადება. დედისთვის ხუთი მანეთიც მიუცია და ქალი თავისთან წამოუყვანია და უწვალებია. უბედური ბავშვის ყვირილზედ მეზობლები შემოცვივნილან ძალით წაურთმევიათ გამხეცებული მოხუცისთვის 11 წლის ქალი და საავათმყოფოში წაუყვანიათ ქალის მშობლები და მოხუცი სოლომონოვი სამართალში მიუციათ. (რ. უტ.)

შიშვლის მოლოდინში.

რუსეთის ზოგიერთ მაზრებში (მაგ. ნოვოუზენის მაზრა) წრეულ მოსავალს ცუდი პირი უჩანს. ყველაზედ ნაკლები მოსავალი ქვავისაა დესეტინაზედ ხუთიდგან ათ ფუთამდე მეტი თურმე ვერ გამოდის. მომეტებულ შემთხვევაში კი თურმე ბალახათ თიბავენ. გაზაფხულზედ დათესილი პურიც საერთოდ მცირე მოსავალს იძლევა. დესეტინიდგან არა უმეტეს ექვსიდგან-თორმეტს ფუთსა. რამოდენიმე ათასი დესეტინა კი სუმილათ გაფუჭებულია. ხალხი საჭიროებს სერიოზულ დახმარებას შიმშილობისაგან დასასხნელად. (რ. ვ.)

როგორ სარგებლობენ გლეხების გაჭირვებით.

როგორც ვიცით ცხრა ნოემბრის კანონის ძალით გლეხს ეძლევა საშუალება თემიდგან

გამოვიდეს და თვისი ნაჭერი მიწა—საკუთრებად გამოიტანოს. ამასთანავე გაჭირვებულ გლეხი ხშირად იძულებული ხდება თავის ერთად ერთი საცხოვრებელი წყარო—მიწა გაყიდოს და მოვალე მოიშოროს. გლეხის ასეთი მდგომარეობით სარგებლობენ ხალხის წურბელები და თითქმის უფასოთ ირჩენენ გლეხის საცხოვრებელს. აი როგორი მაგალითი მომხდარა ს. ნიკოლსკში (შლის. უეზ.) ამ სოფლის ერთი გლეხი დედაკაციდგან პეტერბურგის რაიონის (უჩასტკის) რკინის გზის უფროსს პროკოფიევს უყიდნია სამოცდა ათ თუმნათ ორი კომლის სანადელო მიწა 22 დესეტინა. იმ დროს როდესაც იმავე ალაგას თითო ოთხკუთხი საყენი მიწისა იყიდება 1 მ. და 10 შ. პროკოფიევის მიზანი ცხადია მან ისარგებლა გლეხის გაჭირვებული მდგომარეობით და სამოცდა ათ თუმნათ იყიდა მიწა, რომელსაც ნაწილ-ნაწილად გაყიდის და აიღებს 35,000 მ. თუნდაც რომ თითო ოთხკუთხი საყენი გაყიდოს არა უმეტესს სამი აბაზისა. მაგრამ აღნიშნული მიწა ჯერჯერობით თურმე არ არის გამოყოფილი საერთო მფლობელობიდან და რადგანაც პროკოფიევს ექვი აქვს რომ შეიძლება თემი არ დათანხმდეს ამაზედ იგი მიჰყალიბა თურმე ზოგიერთების არყით მოყიდვას. სარგებლობენ ხალხის გაჭირვებით. (რ. რეჩი).

საგლეხო ბანკი.

ატკარის მაზრიდან გაზ. რეჩს ატყობინებენ: თუ აქამდისინ გლეხები შეწუხებული და აწიოკებული იყენენ მებატონების მოურავებით და მოსამსახურეებით ახლა გლეხზედ „საგლეხო ბანკი“ გაბატონდა. ბანკმა გაიჩინა მრავალი მოხელეები, რომლებიც ავიწროვებენ გლეხკაცობას ოლონდ კი დაიმსახურონ თვისი ერთგულება უფროსების წინაშე და მიიღონ მათგან საჩუქარი. ის კი ავიწყდებათ რო გლეხი ისედაც მშვიდია და მწყურვალი. ჩვენსკენ სრულ მოუსავლობაა. სამ თვეზე მეტია რაც წვიმა არ მოსულა და ნიადაგი ამოხმა არც პურის და არც ქვავის მოსავალს პირი არ უჩანს. მომეტებული სათესლევ არ მოუვათ.

საგლეხო ბანკი გაშურებით ჰყოფს ნაყიდ მიწებს ნაჭრებად გლეხებისათვის მისაყიდათ.

მარამ გლეხები უარყოფით ეპყრობიან ამას გლეხი ფიქრობს, რომ ვიყილა ნაქერი დავესახლო მასზედ და მოვეწყო სახლ კარით მერე რომ რამდენიმე წელიწადი მოსავალი არ მივიღეს და ბანკს სარგებელი ვერ გადავუხა-

ლო, მაშინ ბანკი ხომ უკანვე წაიღებს მიწას და მეტყვის გასწი სადაც გინდაო“. ასე ფიქრობენ გლეხები ბანკზედ. მათ სათათბიროს (დუმის) იმედიც დაეკარგათ და აღარაფერ კარგს მისგან არ გამოეღიან.

საქმიანო გეგმა

გ ა მ ო ს ა ლ ე ბ ი ც ე ო ბ ა ნ ი

რამოდენაზედ უნდა დაშორდეს ხეხილი ერთ-მანეთს დარგვის დროს?

I

თუ ხეხილი გაშენებულია ნოყიერ ალაგზედ და ამასთანავე ერთი ჯურისა საჭიროა ხეები ერთი მეორეს დაშორდნენ დარგვის დროს აი ამ რიგად:

	არშინი.
კაკლის ხე	17—21
საქმელი წაბლი	17—21
ვაშლი	14—17
მსხალი	11—14
ბალი	11—14
გარგარი	7—8
ატამი	7—8
ნუში	7—8
ქლიავი	7—8
ქანჭური	7—8
ალუბალი	7—8
კომში	7—7
თხილი	4—6

ასე იქცევიან თუ დანიშნულ ადგილს თანაბრივ რგავენ რომელიმე ხეხილს. თუ ხეხილს ურიგებენ ღობეების ძირში, გზის პირად ან აკეთებენ ხეივანს, მაშინ შეიძლება ხეები დაშორდნენ ერთმანეთს უფრო მცირე მანძილზედ. მაგ. მსხალი და ვაშლი შეიძლება დავაშოროთ ერთმანეთს 6—8 არშინზედ.

II

როდის და როგორ უნდა მოითხაროს ხეხილისათვის ორმოები?

საზოგადოთ მიღებულია ხეხილისათვის რგავანი ორმოების ამოღება, მაგრამ ოთხკუთხიანი

ორმოების ამოღება გერმანელი*) მეზღვეების აზრით ადვილი ამოსადებიც არის და ხეხილისთვისაც უფრო კარგია. ორმოს სიგანე რამდენადაც მეტია ისა სჯობიან ხეხილისათვის, რადგანაც ფხვიერ ნიადაგში უფრო ადვილად იზრდება ხის ფესვები. სიგძე.სიგანით ორმო უნდა იყოს არა მეტი ორი საჯენისა და არა ნაკლები არშინ ნახევრისა, სიმაღლით კი არა მეტი 5 ჩარექისა. საშუალო ორმო უნდა იყოს სიგძე-სიგანით 2 არშინი. დაბალსა და ნოტიო ადგილებში სიღრმე არ უნდა აღემატებოდეს ერთ არშინს.

რაც ღრმათ იქნება ორმო მოთხრილი იმდენად ღრმად წავა ხის ფესვები და რამდენადაც ნიადაგის სიღრმეში ჩადის ფესვები იმდენად უფრო მცირე საზრდოსა შოულობს, რაც ძალიან მავნებელია ხეხილისთვის..

ხშირად მოხდება ხოლმე, რომ ნიადაგის სიღრმეში არის ან სალი კლდე ან კიდევ მაგარი მიწა, ამიტომ საჭიროა ორმო არ მოითხაროს ნიადაგზედ უღრმესი, რადგანაც ფესვები კლდესა და მაგარ მიწაში ვერ გავლენ და, ვიწრო ორმო კი ვერ დაიტევს ხის ფესვებს, რის გამოც ხე დიწყობს ხეობას.

ორმოდგან ამოღებული მიწის ზემო პირი უნდა დაიყაროს ერთ ალაგზედ, ქვემო—მეორეზედ, რომ ხის ჩარგვის დროს პირველიანუ მიწის ზემო პირი ორმოს ძირში მოაქციოთ, ხოლო ქვემო პირი ზევით. ასე უნდა მოვიქცეთ იმიტომ, რომ მიწის ზევითა ნაწილი ყოველთვის უფრო ნაყოფიერია, ვიდრე ქვევითა. სიღრმიდან ამოღებულ მიწას რაკი მოხვედება

*) გერმანია სახელმწიფოა.

პაერი, წვიმა და ყინვა თვითონ შემდეგ ნო-
ციერდება.

როცა ორმო მზად არის მაშინ ამოღებულ
მიწას ნახევრად შიგვე ჩააბრუნებენ. თუ ამო-
ღებული მიწა ცუდია, ე. ი. უნაყოფროა, მას
ჩაყრამდის ურევვენ პატისს.

ხეების დარგვამდის საქირთა ორმოები მოი-
თხაროს ოთხი—ექვსი თვით ადრე, ხოლო
ორმოში მიწა ჩაყაროს ორი თვით ადრე
დარგვაზედ. ასე როდესაც ორმოებს ამ სახით
წინდაწინვე ვამზადებთ ნიადაგი უფრო და
უფრო ნაყოფრდება, რასაც დიდი მნიშვნელობა
აქვს ხეხილისათვის. ამითი ის კი არ მინდა
ვსაქვა, რომ ახალ ამოღებულ ორმოში ხეხი-
ლის დარგვა შეუძლებელია მეთქი. შეიძლება
ხე დაირგოს ორმოს ამოღებისთანავე, მხო-
ლოდ საქირთა რომ გაერიოს მიწას შესაფერი
პატივი, დაიშალოს კარგად და ორმოში მიწის
ჩაყრის შემდეგ კარგად დაიტკეპნოს თორემ
დარგვის შემდეგ მიწა იწვეს ძირს და ხესაც
თან ჩაიტანს, რის გამოც ხე დარჩება ღრმად
დარგული და ეს კი მისთვის ძლიერ მავნებე
ლია.

III

ნიადაგის გაუმჯობესობა.

ვინც სარგებლობისათვის აშენებს ბაღს, იმი-
სათვის საქირთა გააშენოს ისეთს ნიადაგზედ,
რომელიც არავითარ გაუმჯობესობას არა სა-
ქირთებს. ასეთ ადგილათ ითვლება ისეთი
ნიადაგი, სადაც კარგათ მოდის ქერი და პური.
ასეთი ნიადაგის სიღრმე უდრის 12—14 გოჯს.

მაგრამ მარტო ასეთ ადგილებში, რომ გა-
ვაშენოთ ბაღები შორს ვერ წავალთ, რადგა-
ნაც ასეთი ადგილები ჯერ ერთი რომ ძლიერ
მცირედია და მეორეც ისა, რომ ამისთანა ად-
გილებზედ ხეხილის გარდა სხვა ბევრი მცენა-
რეცა ხარობს, რომელიც ხეხილზედ უფრო უსა-
ქირთეს საგანს შეადგენს გლეხისათვის.

ამიტომ შესაძლებელია ბაღები გაშენდეს
აგრეთვე უვარგის ადგილებშიაც თუ კი ნია-
დაგს შესაფერად გავაუმჯობესებთ. აი მავა-
ლითად ბაღის გაშენება შეიძლება ქვასა და

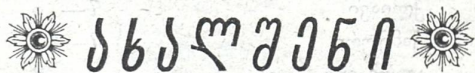
ქვიშიან ადგილში. ასეთ ადგილში მოთხრილ
ორმოების მიწას გაატარებენ ჯერ ცხრილში
და მერე აურევენ შიგ თიხნარ მიწას. თუ ნია-
დაგი ძალიან თიხნარია მაშინ შიგ უნდა აე-
რიოს შლამი ანუ წვრილი ქვიშა. ისეთ ადგი-
ლებში სადაც ნიადაგთან ახლო არის წყალი
უნდა დაეყაროს უვარგისი მიწა და მერე დავრ-
გათ ხეები. ხის დარგვის დროს ცუდი არ იქ-
ნება ვიხმაროთ ტყის მიწა. ტყის მიწას ეძა-
ხიან იმისთანა მიწას, რომელსაც აგროვებენ
ტყეში და რომელიც შესდგება დამზალი ფოთ-
ლებისაგან, ხოლო ფერით კი შავია. არა ნაკ-
ლებს სასარგებლო იქნება ვიხმაროთ რამდენიმე
წლის დამწვარი საქონლის პატივი, რომელსაც
შავი ფერი აქვს. რაც შეეხება დასაწვავს ანუ
ახალ პატისს, მისი ხმარება დიდ ზიანს აძლევს
ხის ფესვებს.

მინა.

რედ.-გამომცემელი პლატონ გაჩეჩილაძე.

განცხადება

7 აგვისტოდან გამოდის ყოველ-კვირული
საგლენო გაზეთი



გაზეთი ემსახურება სოფლის მუშას. ეცდება
გაურკვეოს მას ყოველგვარი საქირბოროტო
კითხვები და მიაწოდოს გამოსადეგი ცნობანი.
გაზეთის ფასი თბილისსა და თბილისს გარეთ:
ერთი წლით 2 მ.—50 კ.
ნახევარი წლით 1 მ.—50 კ.
სამი თვით —80 კ.

ცალკე ნომერი ყველგან 5 კაპ.

ფოშტის ადრე: Книжный магазинъ „Со-
рапань“ Мад. остр. Сосо Мачавариани.

რედაქციისთან მოლაპარაკება შეიძლება ყო-
ველდღე 11—2 საათამდე.